

ЗАВРШНА РЕЧ У ПОСТУПКУ РЕХАБИЛИТАЦИЈЕ ЋЕНЕРАЛА ДРАГОЉУБА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА (12. мај 2015.) Проф. др Оливер Антић / FULL TEXT (Serbian cyrillic) / Prof. Dr. Oliver Antic's speech for Gen. Dragoljub 'Draža' Mihailović's rehabilitation / Belgrade, Serbia May 12, 2015

Below is the full text of the historic speech presented on Tuesday, May 12, 2015, by Law Professor Dr. Oliver Antic at the Serbian Palace of Justice in Belgrade, Serbia in support of the application for the "rehabilitation" of communist-executed Royalist Yugoslav Minister of Defense and Military Commander in Chief, General Dragoljub "Draža" Mihailović, the first Resistance leader in all of Nazi-occupied WWII Europe!

This speech is posted here in the original cyrillic script as copied directly from the computer of Advocat Antic just minutes after he completed orally presenting his speech for over two hours.

It was a great privilege to be present in person to hear this brilliant and transparently honest defense of the honor of my father's commander, my grandfather's personal military colleague, the highest-decorated WWII Serbian Allied war hero, and historic martyr of the Serbian nation... General Dragoljub "Draža" Mihailović!

John Bosnitch

Belgrade, Serbia

May 12, 2015

Припадници Удружења Југословенске војске у отаџбини 1941-1945 из Београда, на основу чијег пуномоћја овде иступам, обратили су ми се својевремено следећим речима: "Вратили сте нам Врховног команданта, краља Петра II у земљу, вратите нам и команданта Дражу"! Том приликом се, најмлађи међу њима који је ушао у 90-те године живота, понудио да лично донесе званичан позив. Та честита старина био је млади курир код ђенерала Драже Михаиловића и највећа су му жеља и част били да испуни свој последњи задатак. Парафразирајући, судије, највећег правника антике: њихове жеље нисам могао да пречујем, патње и страдања припадника Југословенске војске у отаџбини, на челу са ђенералом Михаиловићем, нисам могао да игноришем, али ни голготу српског народа, Српске Православне Цркве, као и многих честитих југословена, нисам могао ни да заборавам, нити да прећутим.

Поводом овога поступка рехабилитације постоји библиотека чињеница у нашим и иностраним архивама, однедавно доступна и унашој земљи, која изван сваке сумње, не само разумне, иде у корист ђенерала Драгољуба Михаиловића, али морам већ на самом почетку да констатујем да су у конкретном случају чињенична питања, дакле разна тзв. сведочења и тзв. експертска мишљења о њима, која су овде изношена безмало у читавој деценији, правно ирелевантна, дакле небитна у овом поступку. Овај суд, али објективности ради треба рећи – не и ово измењено Веће, изгубио је апсолутно непотребно године и године драгоценог времена расправљајући о чињеничном питању, игноришући право, свесно или несвесно, у то не улазим. А *questo facti* је *in concreto*, подвлачим, правно ирелевантно. Разуме се, ово не треба схватити у најбуквалнијем смислу речи, јер је и питање да ли је у конкретном случају постојало право на жалбу или није – једна чињеница, али таквих правно релевантних чињеница за овај поступак је врло мало и оне нису спорне, отуда и горе изнета тврдња о годинама које су протраћене у овом поступку има пуни смисао. Поступак је, дакле, уз констатацију неколико битних чињеница и одговарајућу правну анализу, могао да се заврши на два рочишта. Овај правни став ћу сада и да докажем.

У овом случају се, наиме, примењује Закон о рехабилитацији од 17. априла 2006. г., (датум је симболичан: поклапа се са 65. годишњицом устанка који је Дража Михаиловић подигао против наци-фашистичког окупатора), који је иако сумаран, сасвим јасан. Према том закону рехабилитација се врши према лицима која су без судске или административне одлуке или судском или административном одлуком лишена, из политичких или идеолошких разлога, живота, слободе или неких других права (чл. 1). У поступку рехабилитације, према слову Закона, треба изнети доказе о оправданости захтева за рехабилитацију (чл. 3 ст. 2). Међутим, уколико подносилац захтева није у могућности да поднесе доказе, довољно је да поднесе опис прогона или насиља са подацима који могу да послуже за ближу идентификацију жртве и догађаја (чл. 3 ст. 3). Из наведених одредби следи да је у поступку битно *questo iuris*, јер је оцена да ли је лице лишено живота, слободе или неких других права из политичких или идеолошких разлога правно, а не чињенично питање. Зато је могуће да буде рехабилитовано и лице иако нису поднети докази о оправданости захтева, већ само опис прогона или насиља у конкретном случају. Поред тога, о захтеву, према Закону, одлучује веће Окружног, одн. сада Вишег суда, у саставу од три судије (чл. 3 ст 1 и чл. 4 ст. 1), из чега такође произлази да је одлучујуће правно питање, јер да је битно утврђивање чињеница онда би био надлежан општински (одн. основни) суд, уз учешће судија поротника. Исто произлази и из одредбе да у случају када судска или административна одлука није ни донета, када је нпр. жртва чак и без привида било каквог поступка, једноставно ликвидирана, суд решењем о рехабилитацији утврђује да је рехабилитовано лице било жртва прогона и насиља из политичких

или идеолошких разлога (чл. 5 ст. 3). Поступак је једностраначки, дакле у поступку учествују само суд и предлагач, одн. предлагачи (умешач се може јавити искључиво на страни предлагача и то ако има правни интерес, нпр. тужилаштво да би се оградило од незаконитог поступања тужилаштва из 1946. чији је сукцесор, да не кажем да се и само рехабилитује), сви остали су јавност, одн. посматрачи. У оваквом поступку предлагач само предочава суду у чему се састоји повреда права, материјалног или процесног, или и једног и другог, или повреда општепризнатих, цивилизацијских правних принципа садржаних у релевантним изворима међународног права, или наравно, све то у целини. И ово такође сведочи да је битно само правно питање, одн. правна питања. Да је у питању једностраначки поступак произлази и из одредбе да је правни лек допуштен искључиво у случају одбијања захтева за рехабилитацију. Закон у чл. 6, наиме, прописује да је жалба допуштена само у случају доношења решења о одбијању захтева за рехабилитацију.

У прилог овом тумачењу несумњиво иде и Закон о рехабилитацији од 7. децембра 2011. г. Тај закон је, наиме, донет јер претходни, меродаван у овом случају, није улазио у деделе већ је регулисао само суштину, тако да је законодавац донео нови закон како би неке ситуације појаснио, али и проширио могућности за рехабилитацију. То је нарочито видљиво из одредби садржаних у члановима 1, 4, 10, 14. Иако Закон о рехабилитацији од 7. децембра 2011. г. нема ретроактивно дејство (чл. 30), он има правни значај због тумачења претходног, за овај случај меродавног Закона, а у складу са општим правилима тумачења права. Из наведених норми Закона о рехабилитацији од 7. децембра 2011. г. такође произлази да је у поступку рехабилитације правно питање од пресудног значаја (одлучује судија појединац, појашњено и истакнуто правило да се ради о једностраначком поступку, правила о рехабилитацији примењују се *ex lege* и др.). *Ergo, questo facti*, ако се уопште и помиње, само је у функцији појашњења правног питања као одлучујућег.

У овом поступку, дакле, нарочито су правно релевантне следеће околности:

*Документа о суђењу су непотпуна, у значајном делу недостају оригинали и то битна документа као што су оптужница, пресуда, ратна бележница ђенерала Михаиловића, изјаве појединих сведока и сл. Документа су наводно изгубљена 1970/80-их година, прошлог века, приликом селидбе из Војног суда у ДБ Србије и назад. Нарочито треба имати у виду да пресуда није израђена у писаном облику, нити уручена ђенералу Михаиловићу. Тек око годину дана по његовој ликвидацији отпочело се са писањем нацрта пресуде и то у три различите варијанте од којих ни једна није испуњавала битне формалноправне елементе – прва није оверена, друга није потписана од председника "судског већа", трећа не садржи потписе службених лица, чак ни заводни печат! Документа о извршењу смртне казнене не

постоје, а када се има у виду да нема ни оригинала пресуде, *ergo*, строго правно гледано, ради се о убиству. Ово указује да је комунистичка власт и након ликвидације вршила заташкавање и прикривање околности под којима је "осуђен" и убијен ђенерал Михаиловић, што се сигурно не би чинило да је томе претходио поступак који је био у складу са елементарним правним правилима цивилизованих држава, у коме су поштована основна људска права. У ствари, у овом случају би могао да се примени и већ наведени чл. 3 ст. 3 Закона према коме је довољно да поднесе опис прогона или насиља са подацима који могу да послуже за ближу идентификацију жртве и догађаја.

*Истог дана када је и ухваћен 13. марта 1946. г. ђенерал Михаиловић је доведен у зграду централе ОЗН-е, која је истог дана преименована у УДБ-у, у ул. Кнегиње Љубице, где је убачен у собу за мучење и ту повргнут тортури која је трајала 72 часа. Британски обавештајци су сазнали да су примењени специјални методи неописивог мучења. "Његови јауци су се чули у многим деловима зграде." Однет је назад у ћелију наг и изобличен. Речено му је да ако повуче и једну реч изјаве коју је дао под тортуром, мучење креће испочетка. У то време "рад" ОЗН-е и УДБ-е нису били уређени никаквим законским прописима, тако да у поступању нису постојала никаква ограничења. Тортури нису били подвргнути ни нацистички злочинци у Нирнбергу.

*Оптужницу су припремали политичари, а не тужилаштво. У својој књизи објављеној 1986. године под називом „Свједочанства“ бивши државни тужилац ФНРЈ у периоду 1946-1951. године Јосиф Хрнчевић наводи:

-да је формирана група консултаната коју су чинили он лично, Милош Минић, Раде Хамовић, Владимир Дедијер и Јосиф Маловић која је помагала током истраге;

-да их је у време посете Броза и Ранковића Москви, Ђилас позвао у његов стан на Дедињу, да размотре нацрт оптужнице против Михаиловића. Због "политичке коректуре" оптужница је дорађивана три пута;

-Од 44 позвана сведока, и поред све репресије, тужиоцу Милошу Минићу одазвало се 19 и ни један се није заклео да ће говорити истину, а на примедбу адвоката на ту околност, председник судског већа Михаило Ђорђевић је одговорио да они сведоче на "часну реч";

-Манипулисало се и психолошким детаљима, нпр. аплауз публике при читању оптужнице, негодовање при појављивању ђенерала Михаиловића, чак је и оптуженичка клупа била обојена у црно!;

-суђење генералу Михаиловићу била је главна и константна тема преписки и разговора Милована Ђиласа са Александром Ранковићем (разменили по 7 писама на руском). У првом писму од 25.5.1946.г. Ђилас обавештава Ранковића да су у оптужницу унете „најважније политичке коректуре“. ”На основу твоје наредбе Пенезићу, оптужница мора да се преда 2.6. а процес да се ”подеси” на 10.6.” У 6. писму Ранковић наређује Ђиласу, „обезбедите да оптужница не изађе из круга одбране, да инострана реакција не би могла да организује процес изван граница до почетка стварног процеса у Београду. Надзирите сумњиве адвокате и ставите понеког на пробу.“ На ово Ђилас одговара да не може ништа да се појави у иностранству будући да су примили оптужницу као државну тајну и да сви примерци имају број, те да ће бити предузете друге мере које Ранковић предлаже. У својој преписци Ђилас-Ранковић адвокате оцењују као реакционарне, јер траже одлагање процеса за један месец како би проучили материјале (дакле, политичка и идеолошка конотација не могу бити спорне);

-у политичку кампању против адвоката формално, а у ствари кампања је била очигледан политички притисак на све актере ”суђења”, укључио се непосредно и Јосип Броз, који је 13.7. 1946. на Цетињу, тј. 2 дана пре доношења ”пресуде”, тако што је напао адвоката одбране Драгића Јоксимовића наводећи да је члан Демократске партије и да Дражу Михаиловића није бранио са правног становишта, те да његова одбрана изражава „неодољиву мржњу према народу“, *sic!*. Одбрану карактерише као непријатеља народа! Дакле, маса идеолошко-политичких дисквалификација, што је и био лајт мотив овог процеса, а целокупни поступак се одигравао под неоодољивим и застрашујућим притиском идеолошко-политичких фактора;

-да постоји више но основана сумња да су компромитујућа писма Драже Михаиловића наводно упућена надбискупу Алоизију Степинцу и Ранку Брашићу са наводном поруком за Анту Павелића фалсификати. Наиме, неспорно је да је ђенерал Михаиловић имао праксу да својим потчињенима шаље, за различите потребе и у различите сврхе, својеручно бланко потписане папире. Бланко потписи генерала Михаиловића и данас се могу наћи у архиву Војног музеја где постоје два празна листа са његовим потписима. Овакве бланко потписане папире од стране ђенерала Михаиловића је такође објавио Владимир Дедијер у свом Дневнику, друго издање из 1951. године. У складу са наведеним, оптужени Михаиловић је на суђењу признао потписе, али не и садржину писама. Потписе је признао речима: „Ја нећу никада да кажем оно што није истина, макар било и у моју корист“, што је изазвало смех у судници. Документа која потврђују постојање бланко потписа већ су, у овом поступку, достављена суду;

-у званичним стенографским белешкама недостаје део завршне речи генерала Михаиловића, који постоји у аудио запису (а који обухвата само 13,2 мин.

Михаиловићевог завршног говора) у коме каже: „Никада ни са једним непријатељем нисам закључио никакав споразум“, а не постоји ни комплетан аудио снимак.

*Посебан аспект суђења представља истовремено суђење ђенералу Михаиловићу и Драгом Јовановићу, шефу специјалне полиције у Београду. Суђење је било истовремено у једном поступку иако њихове оптужнице немају никакве ни правне ни чињеничне међусобне везе. Милован Ђилас ово потпуно јасно објашњава у интервјуу „Побједи“ из 1973. године који је делимично објављен и у „Нину“ наводећи: „везивање суђења Драже са Драгим Јовановићем, пронемачким шефом полиције у Београду, било је конструкција да га што више компромитујемо...“. Дакле, очигледна идеолошко-политичка дискредитација окривљеног.

-Овакав скандалозан начин вођења ионако беспримерног поступка (из стенографских белешки и аудио записа се јасно види да председник већа оптуженима и њиховим браниоцима одузима реч и мења тему кад год би нешто ишло у њихов прилог) довео је до парадоксалне ситуације да се ђенералу Михаиловићу суди заједно са члановима колаборационистичке владе генерала Недића као што су Танасије Динић, Ђура Докић и Велибор Јонић, које је сам Дража Михаиловић током рата у више наврата, у својим извештајима југословенској влади у Лондону ставио на списак издајника! Ови спискови су објављени преко радио Лондона.

*Податке о наводној сарадњи Михаиловића са Немцима немају ни западни савезници САД и Велика Британија који су се, *grosso modo*, оштро обрачунали са свим квислинзима у Европи, осим са усташама и балистима. Иако су детаљно обавештајно пратили деловање ђенерала Михаиловића, у њиховој комуникацији са органима власти ФНРЈ, наводи се да они немају никаквих доказа о сарадњи Михаиловића са Немцима. Једини састанак Михаиловића са Немцима, пошто су руске трупе прешле Дунав, иницирао је и захтевао амерички пуковник Мекдауел (шеф обавештајног одсека за Балкан при Министарству рата САД). Британски лорд Халифакс у својој депеши 27.3.1944. године наводи да је немачки командант у Београду ставио до знања да би пристао да изврши организовану предају својих снага генералу Михаиловићу. Генерал Михаиловић је истрајно одбијао да преговара и било шта чини са Немцима управо позивајући се да ово може бити погрешно схваћено од савезника. Тај састанак ионако није био успешан, тако да су преговори о предаји Немаца пропали.

*Процес против ђенерала Михаиловића вођен је у скандалозном поступку који је трајао само месец дана, тј. од 10.6.-11.7.1946. године. У току давања исказа окривљених или одбране, присутна јавност је као у каквом увежбаном хору, извикивала најпогрдније увреде, клевете и АГИТПРОП-овске етикете нарочито у

односу на окривљеног Михаиловића. Београдски процес је окончан "пресудом" од 15.7.1946. године за коју нема доказа да је уопште израђена у писменом отпракку и достављена оптуженима и њиховим браниоцима, као што сам већ истакао. "Пресуда" је изречена 15.7.1946. године и јавно саопштена, а ликвидација је извршена 17.7.1946. године. Окривљени на пресуде нису имали право жалбе, па како нема доказа да је писмени отправак пресуде тада израђен, ми у ствари и немамо пресуду у правом, тј. правном смилу, одн. ни тада ни сада није било могућности да се анализирају битне повреде поступка садржане у самој пресуди (нпр. неразумљивост изреке, одн. колизију образложења и изреке и др.). Тек касније се јављају три различите варијанте писменог отправак пресуде, а све три са формалним мањкавостима које представљају битне повреде поступка, што је правни скандал без преседана.

*Главног истражитеља у процесу ђенералу Михаиловићу, поставио је Полтибиро ЦК КПЈ декретом донетим 29.3.1946. године и то Јосифа Маловића. Оптужницу против Михаиловића писао је Милош Минић, високи функционер Комунистичке партије.

*Оптужница је Михаиловићу уручена 3.6.1946. године, тј. 10 дана пре почетка суђења, тако да Михаиловић није имао времена за припрему одбране, нити су то имали браниоци, с обзиром на велики број догађаја који обухватају четири ратне године. Ђенерал Михаиловић и одбрана никада нису имали могућност да изврше увид у писмене доказе на које се позивала оптужница, а који су се користили на суђењу, што је такође беспримерна повреда процесног правила о једнакости оружја страна у поступку.

*У овом случају нарочито је значајно имати у виду и чињеницу да поред свих наведених неправилности, игнорације цивилизацијских правних тековина, гаранција које је пружала и пружа Повеља Уједињених Нација, ђенерал Михаиловић није имао право на жалбу. Наиме, потпуно сумарним прописом Законом о кривичним делима против народа и државе, који већ у свом наслову садржи идеолошко-политичку одредницу, објављеним у "Службеном гласнику ДФЈ" од 1. септембра 1945. г., стајало је да ће "у нарочито важним случајевима", "ако је такво дело од општег државног значаја" војно веће савезног Врховног суда, одн. савезни Врховни суд, судити у првом и последњем степену. Сасвим је јасно да овакве формулације саме по себи представљају доказ да се ради о политичким и идеолошким појмовима, при чему је и њихово тумачење под манусом политичких руководилаца тог времена, како је то напред и доказано. Ако се има у виду да је једно од основних људских права – право на двостепеност сваког поступка у коме се доноси мериторна одлука, а нарочито када она обухвата фундаментално људско право, дакле право на живот, онда посебно треба узети у обзир да је Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. г. и

за време непријатељске окупације, донет 26. октобра 1946. г., значи после одлуке која се у овом поступку оспорава, чак после ликвидације ђенерала Михаиловића. Дакле у поступку који је вођен против ђенерала, у свим случајевима када нису донети посебни прописи, када нови прописи нису довољно јасни или када не садрже правно утемељена решења или када садрже правне празнине, на снази су били прописи Краљевине Југославије. А тада важеће норме који уређују кривични поступак су предвиђале и гарантовале право окривљеног: да учествује у поступку, право на одбрану и право на жалбу. Наиме, Законик о судском кривичном поступку Краљевине Југославије од 16. фебруара 1929. г. регулише право окривљеног на правни лек и то: у параграфу 324 на призив у односу на одлуку о казни, а параграф 332 право на ревизију када је пресудом повређена процесна одредба (формални пропис) и параграфи 335-337 ако је пресудом повређено материјално право. Напомињем да су "призив" и "ревизија" тада били редовни правни лекови (слично је и сада у немачком кривичном процесном праву), што у потпуности одговара садашњој жалби против пресуде у нашем кривичном процесном праву, с тим да су наведени прописи у поређењу са данашњим само посебни разлози за жалбу: због битне повреде одредаба ЗКП, због погрешне примене материјалног права, због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања и због одлуке о казни. Окривљени, овде оштећени ђенерал Драгољуб Михаиловић, неспорно, није у оспореном поступку имао право ни на редовни правни лек, дакле право на жалбу. Виши суд у Београду је у више сличних случајева, управо са оваквим образложењем, усвајао захтеве за рехабилитацију (нпр. Рех. бр. 226/10, од 28. новембра 2011. г.).

Допустите ми да због изузетне важности права на жалбу додам и ово: Поступак у коме је изречена смртна казна, без могућности њеног преиспитивања у другом степену, противан је елементарним људским правима, јер право на живот и јесте најосновније људско право, из кога произлазе и остала позната и призната људска права. То су, као што је опште познато, поштовали још стари римљани, јер је *lex Sempronia* давала сваком римском грађанину *ius provocationis* тј. право жалбе на све одлуке магистрата, па и на сваку одлуку којом је изречена смртна казна. Само је у средњовековним апсолутним монархијама постојало једно пара правно стање када су краљевска већа, као нека врста квази суда, без пороте, без утврђених правила процедуре и без права на жалбу "судила" политичким противницима режима. Управо због такве неправде и злоупотреба енглески парламент 1679. г. усваја *Habeas Corpus Act*, када отпочиње ере поштовања људске личности и правном поступку на европском Западу. Међутим, ваља и овом приликом истаћи да је више од двестотине година пре наведеног енглеског закона, у Србији било другачије, јер је Душанов законик предвиђао, у савременом смислу, право суђење, уз учешће, у зависности од тежине оптужбе, мале или велике у цркви заклето пороте, мале са дванаест и велике са двадесетчетири поротника.

На овом месту подсећам такође на чињеницу да је од 1846. г., када је у Србији основан Врховни суд, Апелациони суд био обавезан да, по службеној дужности, сваку пресуду којом се окривљени осуђује на смртну казну, поднесе Врховном суду, а у случају да и Врховни суд такву казну потврди, морао је, такође *ex officio*, да је проследи, преко Министарства правосуђа, књазу на потврђивање! Дакле, тачно 100 година пре овог срамног антиправног и антицивилизацијског процеса у коме је ђенерал Михаиловић у ствари био објект, а не субјет, у Србији је постојао правни систем који је, када је у питању смртна казна, предвиђао обавезну тростепеност! Чак и ако узмемо да обавезно разматрање предмета од стране књаза, према савременим стандардима, није судска инстанца, остаје чињеница да је у то време право на живот било гарантовано обавезном судском двостепеношћу и, уз то и потом, обавезним преиспитивањем судске одлуке од стране шефа државе, дакле врха пирамиде тадашње државне власти.

Искључење двостепености у случају ђенерала Михаиловића маскирано је правом на тражење помиловања, али тај поступак, као што је познато, уопште није судски, још мање кривичноправни. Помиловање је надправни акт носиоца највише власти који симболизује саму државу, наравно са правном последицом, али то је акт милосрђа, као једне од врлина која треба да краси владара и посебно модерну државу. Разуме се да само лаици могу да помешају ова два поступка. И када сам већ истакао овај "перемпторни" приговор, нека буде речено и ово, у нашој недавној судској пракси било је случајева да се рехабилитација усваја са образложењем које практично садржи само једну битну реченицу: поступак није био двостепен! Додајмо овоме и фрапантну чињеницу да од изрицања "пресуде" у поступку који се мери једним месецом, до ликвидације ђенерала Михајловића није протекло ни 48 сати! Судије месец дана "суђења" са масом разнородно окривљених и потом ликвидацијом тако "осуђених" у року од 48 сати!

*Ђенерал Михаиловић је био симбол политике и идеологије која је била на супротном крају спектра политике и идеологије чији је симбол био Броз. То је био разлог за вођење грађанског рата, који је изазвала Брзова борба за власт и то усред рата против окупатора. Тиме је значајно олакшан положај окупатора и знатно појачано страдање нарочито српског народа, а то је, судије, права велеиздаја. Још су стари римљани знали да добри закони извиру из лоше праксе. Зато је Србија Законом, дакле и формалноправно, 2004. г., прихватила *герилски покрет, Југословенску војску у отаџбини*, чији је ђенерал Михаиловић био вођа и симбол, *као ослободилачки*. Наиме, Скупштина Србије је 21. децембра 2004. г. усвојила Измене закона о правима бораца, војних инвалида и чланова њихових породица, којим се изједначавају права припадника четничког и партизанског покрета (чл. 2 ст. 3) и установљава Равногорска споменица 1941, попут партизанске споменице (чл. 3 ст. 2). Ове измене су објављене у "Службеном

гласнику” РС бр.137/04, од 24. 12. 2004. г. Доследно томе, ђенерал Михаиловић је суштински већ рехабилитован и треба да му, постхумно, буде додељена Равногорска споменица 1941. и то бр. 001! Дакле, према нашем позитивном праву, покрет није био ни издајнички ни колаборационистички, што је била и главна тачка оптужнице, против ђенерала Михаиловића! Припадници *Југословенске војске у отаџбини* и *Равногорског покрета* имају статус бораца против окупатора и то од 17. априла 1941. г., дакле управо од оног датума када је Драгуљуб Дража Михајловић подигао устанак и тиме постао први герилац против наци-фашизма у Европи. У то време је још важио пакт између Стаљина и Хитлера, тако да ни једна комунистичка организација, па ни Брзова, није била, нити је могла бити, у сукобу са Хитлером и његовим сателитима, на против! Опште је познато да је такво стање трајало све до 22. јуна 1941., када је по Стаљиновим речима, Немачка ”вероломно” напала Совјетски Савез. Дакле, да је пакт Хитлер-Стаљин остао на снази, сасвим је извесно да Броз не би ни ратовао против окупатора!

Часне судије, на основу реченог и свих достављених поднесака, који се већ налазе у списима, јасно произлази, и то до степена евидентности, да је оспорена одлука бр. 1/46, од 15. јула 1946. г. којом је ђенерал Михајловић осуђен на смрт, уз трајни губитак политичких и, звучи иронично и гротескно али тако стоји, ”појединих” грађанских права и конфискацију целокупне имовине, донета из политичких и идеолошких разлога, да у том процесу нису поштована основна људска права, нарочито право на одбрану и правично суђење, да није било двостепености, па је зато наведена одлука донета и извршена противно битним начелима правне државе, одн. владавине права, и општеприхваћеним стандардима људских права и слобода, коју је и тадашња власт морала да поштује, а не треба заборавити да је та иста власт прихватила и повељу УН, тако да је морала знати да је поступак који је спровела над ђенералом Михаиловићем био у целини противправан и неправедан, да се ставља у ред најсрамнијих процеса у историји, као што су били париски и московски процеси.

Ово је у поступку рехабилитације ђенерала Михаиловића и више него довољно рећи са становишта права, али не и са становишта правде, која је на ово чекала 70 година! Зато ми допустите да кажем и оно о чему се једноставно више не може ћутати.

За заслуге у борби против окупатора, 2. фебруара 1943., ђенерала Михаиловића одликује ратним крстом, највишим француским војним одличјем, генерал Шарл де Гол, главнокомандујући свих француских трупа и покрета отпора истичући да је Михаиловић ”легендарни херој који никада није престао да се бори против заједничког непријатеља”.

Ратни председник САД Хари Труман и то на предлог главнокомандујућег савезничких снага на Западном фронту и потоњег председника САД Двајта Ајзенхауера, одликовао је ђенерала Михаиловића највишим орденом који странац може добити. Образложење виског одликовања којим је наградио ђенерала Михаиловића, говори само за себе: "Генерал Драгољуб Михаиловић истакао се на изванредан начин као главнокомандујући Југословенске војске и касније као министар војни, организујући и предводећи значајне снаге отпора против непријатеља који је окупирао Југославију... Кроз неустрашиве напоре његових трупа, многи су амерички ваздухопловци спасени и безбедно враћени под савезничку контролу. Генерал Михаиловић и његове снаге, и поред недовољног снабдевања, борећи се под екстремним тешкоћама, субстанцијално је допринео Савезничком циљу и био незаобилазан фактор у постизању коначне победе Савезника"! Тако дословно стоји у указу америчког председника Трумана. Свашта се може претпоставити у ратним приликама, осим да амерички председник није подробно обавештен о стању на терену. О томе сведочи и изасланик генерала Донована, шефа ОСС-а (главне америчке војне обавештајне службе), пуковник Алберт Сајц који ђенералу приписује посебну заслугу што Ромел није успео да уђе у Александрију, и то, како вели, због Михаиловићевог сјајно вођеног герилског рата којим је успео да битно поремети снабдевање Ромелових трупа својим саботажама у Моравској долини ка Солуну, сматрајући га "равним Лоренсу од Арабије"!

Много година касније, 8. септембра 1979. г., Роналд Реган гувернер Калифорније и амерички председник (од 1981. до 1989.), који је иначе имао чин капетана америчке авијације, између осталог, пише:

"Коначна трагедија Драже Михаиловића не може да избрише из сећања његову херојску и често пута усамљену борбу против двоструке тираније које су савладале његов народ – нацизма и комунизма.

Он је знао да тоталитаризам, ма под којим именом, представља смрт за слободу. На тај начин он је постао симбол отпора свима онима у целом свету који су били приморани да се упуштају у сличну херојску и често пута усамљену борбу против тоталитаризма. Михаиловић је припадао Југославији, његов дух сада припада свима онима који су спремни да се боре за слободу.

Желео бих да може да се констатује да је овај велики херој био последња жртва конфузне и бесмислене политике западних влада у односу према комунизму...

Отуда, судбина ђенерала Михаиловића једноставно није само од историјског значаја – она нас такође учи и нечему важном и сада. Ни једна западна нација, укључујући и САД, не може да се нада да добије сопствену битку за слободу и

преживљавање жртвовањем храбрих сабораца политици међународне ефикасности...

Ви подсећате нашу нацију да напуштање савезника никада не може да купи безбедност или слободу.”

Дакле више од тридесет година касније амерички председник потврђује оцену свог претходника из ратних дана. Да ли Вам, судије, уопште изгледа имало вероватно да два америчка председника у размаку од 30 година могу тако грубо да погреше? Додајмо још једног америчког председника – Франклина Делано Рузвелта који је заслужним појединцима поклањао луксузну књигу под насловом ”Четири слободе”. Једну такву књигу Рузвелт је поклонио ђенералу Михајловићу и она се чува овде у Београду, у Архиву САНУ. Да ли је погрешно Рузвелт? Да ли је погрешно Де Гол? Да ли је погрешно Труман? Да ли је погрешно Ајзенхауер? Да ли је погрешно Реган? Можда је у заблуди био и Том Бредли, градоначелник Лос Анђелеса, који је указом прогласио 17. јули 1986. за ”Дан сећања на генерала Дражу Михаиловића”? У толике заблуде, уверен сам, не би поверовао чак ни неки активиста Брозовог Агит-пропа!

А једина ”грешка” ђенерала Михаиловића је, како би то рекао академик Слободан Јовановић ”што није постигао успех, али је своју дужност испунио”, а томе бих додао речи Исидоре Секулић да ”није срамота бити поражен, ако је човек чинио све да заслужи победу”.

Не заборавимо ни то, часне судије, да је један од највећих српских интелектуалаца, председник Краљевске академије наука и уметности, већ поменути проф. др Слободан Јовановић, као председник избегличке владе, дакле по дефиницији надређен министру војном ђенералу Михаиловићу, био такође проглашен ратним злочинцем и издајником, да је рехабилитован одлуком овог суда, да многе улице и тргови у Србији носе његово име, као и да се управо он налази на нашој новчаници која има највишу номиналну вредност! Судије, наука и књижевност су одавно и истовремено рехабилитовали и Слободана Јовановића и Драгољуба Михаиловића и многе друге које је Брозова власт лишила минимума права, материјалног и процесног, који се подразумевају у било којој и захтевају од било које цивилизоване државе. То је учинио и народни песник, гуслар, чак је то учинила и ликовна уметност – треба се само сетити једног од примера – чувене слике академика Миће Поповића ”Призор” 83/1.

У Стендаловом роману ”Пармски картузијански манастир”, који је ђенерал Михаиловић читао до последњег дана, поред осталог, стоји: ”Да би човек био срећан, увидело се да, после читавих векова отужних осећања, треба волети отаџбину стварном љубављу и чинити велика дела”. У том смислу Драгољуб

Михаиловић је био срећан човек. То је доказао његов народ који му је посветио песме и стихове уз гусле, своју љубав и незаборав, а многи инострани званичници своја признања и одликовања. У београдском насељу Медаковић подигнута је црква на чијем своду је осликана "Небеска Србија" и међу најзнаменитијим Србима стоји и ђенерал Драгољуб Дража Михаиловић, а његов лик стоји и у цркви у Краљеву. Ђенерал Драгољуб Михаиловић је одавно фактички рехабилитован. Људи од духа знају да је убица Дражу оживео и прославио у вјек и вјекова, из генерације у генерацију, а себе самога убио и жигосао у вечности. Сада је потребно да се право уподоби факту, да се не би догодила "побуна факта против права", а тада, у таквом несрећном случају, историја учи, право се увек нађе на губитничкој страни.

Судије, куцнуо је најзад час у коме вам се пружа јединствена прилика, а та се част пружа заиста ретко кад и ретко коме, да уђете у анале не само нашег, већ и европског и светског правосуђа као пример часних судија који су изrekli правду. А правда у овом случају биће уједно и историјска поука. Ви, судије, сада имате привилегију да исправите ревизију праве историјске истине која је учињена у срамном Београдском процесу 1946. године! Ви својом одлуком можете и формално да вратите част, достојанство, родољубље и морал нашем правосуђу, нашим прецима, нашој историји, нашој држави. И стари Грци су осудили Сократа на смрт, али су смогли снагу да га рехабилитују, његовог главног тужиоца Милета (чије је име обележено бесчашћем у вечности) да погубе, а њему, прваку умности и хероју етичности, да подигну достојан споменик. Тако и Ви, судије, можете и морате да нас вратите нашим коренима, да нам вратите достојанство наших предака – а ђенерал Михаиловић, најмање, управо ту заслужује – да бисмо и ми били њихови достојни наследници. Када су га повели на егзекуцију ђенерал Михаиловић је одложио Стендалов роман, који је читао у оригиналу. Можда баш на месту где свештеник каже: ... "умрећеш као ја, сине мој" ... "далеко од сваке раскоши и ослобођен заблуде о раскоши, и, као ја, немајући ништа озбиљно себи да пребациш". Судбина Стендаловог главног јунака Фабриса, чије име још симболише човека као ковача своје среће, а чија судбина пуна обрта, неизвесности, лажних оптужби које кулминирају чак до могућности изрицања смртне казне, умногоме личи на судбину ђенерала Михаиловића. И, заиста, ђенерал није имао шта себи да пребаци. Себи су могли да пребаце само они који су га лажно оптужили, обманули и издали. У његовом случају, чак је нацистички непријатељ поступио часније, јер га нису обмањивали, већ су расписали награду за његову главу, а од почетка па до краја рата награду су увећали, исто као и напоре да га ухвате или ликвидирају. Може се и мора, такође, судије, поставити питање: где је данас та идеологија у чије име су комунисти убијали, утамничавали и конфисковали у својим и туђим земљама? Од ње, одн. после ње су остале само рехабилитације и реституције!

Југословенски и савезнички ђенерал, херој и мученик, чију су егзекуцију, у његовој 53-ћој години живота, бесчасници спровели у тајности, а гроб сакрили тако да до данас није откривен!, који је заслужио *gradus honoris*, није добио ни *sepulchrum!*, дакле ни право за које се борио највећи трагичар антике кроз лик Антигоне. Чак и у његовом погубљењу има идеологије: убијен је истог дана 17. јула, као и руска царска породица двадесетосам година раније, а његови земни остаи су уништени, исто као и тела Романових, сви они лишени су, као у грчкој трагедији, чак и права на сахрану. *Damnatio memoriae* је стари опробани метод сваке тиранске власти. Колико је тек таквих случајева било у наци-фашистичким творевинама које су следиле Хитлеров модел и метод, као што је то нпр. био случај са НД Хрватском, ни броја се на зна. Врста идеологије тиранске, злочиначке власти, дакле, заиста није битна, али су ефекти несумњиво истоветни.

Броз, аустро-угарски каплар (због својих заслуга у Првом светском рату против Србије био је одликован, а друго аустро-угарско одликовање добио на руском фронту и на крају је унапређен у старијег водника), био је припадник 29 загребачке пуковније "славне" 42 "пјешачке" домобранске – "вражије" дивизије (Teufels-Division), која је учествовала у биткама у Срему, на Церу и Колубари и злочинима нарочито у Мачви, није искористио прву прилику на Церу, али је искористио другу у Београду: убио је непријатељског официра, сада чак ђенерала и лишио га права на било какво право, чак и на опело и гроб! Ни посмртни остаи ђенерала Михајловића никада нису пронађени. Међутим, иностранци, непријатељски каплар почива у величанственој гробици, на најелитнијем месту, у ђенераловој престоници! Јунак који је у својој 19 години, 1912., отишао у рат против Турака, 1913. против Бугара, који је у Кумановској бици добио Сребрну медаљу за храброст, који је ослобађао Призрен, Ђаковицу и Нови Пазар, али и Битољ и Једрене, који је код Љеша изашао на Јадран; који се јуначки борио на Брегалници, од Страцина до Криве Паланке, на Злетовској реци до Штипа и Кочана, на Серти, Осогову, Пепелишту и Криволоку, који је учествовао у гушењу Арнаутске побуне 1913. на Косову и Метохији; који је у Великом рату учествовао у Церској бици, где је добио похвалу, затим у Колубарској бици којом приликом је остао на Пландишту са својом четом, иако се његов батаљон повукао, који учествује у Албанској голготи и успева, иако је све теже наоружање онеспособљено и одбачено, да сачува и пренесе четири тешка митраљеза све до Валоне и Крфа; који се борио на Кајмакчалану, Битољу, Островском језеру, Горничеву, код Жиове; који је код села Неокази и Доње Врбине тако тешко рањен, да га је војна комисија у Солуну огласила неспособним за строј и покушала да пребаци у позадину, што је он одбио! и до краја учествовао у ослобођењу земље. За заслуге у рату добио је унапређење у чин поручника и орден Белог орла са мачевима, његово митраљеско одељење добило је једино у пуку Златну медаљу за храброст, а он сам, једини у дивизији, добио је Енглески војни крст! Крај Првог светског рата није

био крај ратовања за њега, јер је поново упућен на Косово и Метохију да гуши арнаутску побуну. Као најбољи официр у пуку бива предложен и пребачен у Краљеву гарду. Када је једном приликом припити гардијски поручник Бухоњицки хвалио большевике и када су га због тога остали напали, Дража Михаиловић је репетирао пиштољ и одбрнио га, због чега је завршио у војном затвору. Други пут се Дража обрео у војном затвору када је на једном пријему у Британској амбасади отворено напао Хитлера, због чега је немачки амбасадор фон Херн званично протествовао у Министарству спољних послова Краљевине Југославије. Иначе, ђенерал Михаиловић је од стране Брозове власти 1946. г. оглашен кривим по осам тачака оптужнице, а прва и најзначајнија је гласила: "Крив је што је од почетка друге половине 1941, па све време рата и непријатељске окупације организовао и руководио оружане четничке формације познате под именом "четници Драже Михаиловића" и такозвана "Југословенска војска у отаџбини", које су имале за циљ да оружаном акцијом и терором у сарадњи са окупатором подржи окупацију и угуши оружани устанак и ослободилачку борбу српског и осталих народа Југославије". Часне судије, да ли ико при здравој памети може да поверује да такав човек какав је Дража Михаиловић може бити издајник, кукавица, колаборациониста, сарадник Хитлера, човек који је имао за циљ да "терором у сарадњи са окупатором подрже окупацију и угуше оружани устанак и ослободилачку борбу српског и осталих народа Југославије" и у сличне бесмислице? Броз, непријатељски аустроугарски подофицир, носилац непријатељских, аустроугарских, одликовања, мучки подмеће издају, ђенералу Михаиловићу, носиоцу бројних највиших домаћих одликија у ослободилачким ратовима, као и највиших иностраних одликовања савезничких држава у Другом светском рату! Колико је Брозу било значајно да елиминише свог највећег идеолошког и политичког противника, са којим је управо зато водио грађански рат, види се и по томе што је организаторе његовог хватања Слободана Пенезића Крцуна и Светолика Лазаревића одликовао, после рата, највишим ратним одликовањима – Орденом народног хероја!

Ђенерал Михаиловић се, иначе, три пута у току Другог светског рата састајао са Брозом и његови сарадници су предлагали да ликвидирају Броза, али је Дража то одбио, јер је дао официрску реч којом гарантује Брозу безбедност. Брозу је било лако, он није био ни српски ни југословенски официр који држи до речи и части, он је био аустроугарски подофицир, који је све подредио освајању власти. Коначно, ђенералу Михаиловићу су Американци, схвативши да ће комунисти узети власт, понудили да се успне у сигурност, уз "подизач главног једра" (како се симболично звала операција –*Halyard*), у којој су спасене на стотине савезничких пилота и војног особља, а чији је главни протагониста био управо ђенерал Дража Михаиловић, али је ђенерал, као и Фабрис, јунак Стендаловог романа, то одбио, можда управо истим речима као у роману: "Нећу да бежим, хоћу да умрем овде!".

Дража је, судије, један од најтрагичнијих личности, којима је наша историја нажалост обиловала, један од највећих мученика, кога су издали готово сви они за које се тако часно, упорно и пожртвовано борио. Међутим, судије, ми данас немамо право да се придружимо тој издаји, да затворимо очи пред линчем, да и даље подржавамо ту неправду, да саучествујемо у том великом злочину, да на тај начин и сами чинимо грех. Напротив! После свега изреченог јасно је да је у овој завршној речи садржана формална и суштинска одбрана, али и оптужба, слична Золиној, коју је он изнео у отвореном писму, у часопису "Зора", о српској Новој 1898. години, због велике неправде према Алфреду Драјфусу, под насловом: *J'accuse* – оптужујем! Да, оптужујем, судије, у овом случају лаж, превару, злоупотребу поверења и бруталну силу да бих одбранио истину, добронамерност, праведност и саму правду, оптужујем зло, да бих одбранио врлину!

Зло и неправда тријумфовали су над Југословенском војском у отаџбини и највишим представником старе, легалне власти, симболом тог покрета и европског отпора наци-фашизму. Ђенерал Драгуљуб Михаиловић морао је да умре да би лаж на којој се заснивала узурпација власти могла да живи! Његова ликвидације била је симболична порука дисконтинуитета са државом коју су сви савезници, како на Западу тако и на Истоку, признавали током рата и окупације, дакле легалном, савезничком државом која је била у рату са силама Осовине. Дакле, учињен је дисконтинуитет са државом која је била у рату са наци-фашизмом! Тај политички, идеолошки, тзв. револуционарни чин извршен је плански, систематски и са крајњим циљем стицања апсолутне, тоталитарне, тиранске и, тиме дакако, недемократске власти. А таква се власт, разуме се, стиче противправним, насилним методама и бруталним средствима. Једна од битних карика ка постизању наведеног циља била је и обрачун са последњим, највишим представником *ancien regime*, онако како је то учињено у време француске или руске револуције, са истоветном фарсом од "правног" поступка, са линчем заоденутим у тогу. После тога револуционари су радили шта су хтели, вршене су масовне егзекуције "непријатеља револуције" и такво се стање, од француске револуције, означава термином – режим терора. То је, пак, по општеприхваћеној дефиницији, управо супротност правној држави и владавини права! Треба напоменути, поређења ради, да је у Француској у време режима терора гољотинирано 16.594 лица (у Паризу 2.639) и у остатку Француске још око 25.000, што је знатно мањи број жртава у односу на малену Србију, имајући у виду велику Француску, а у време Брозовог преузимања власти! Историја је одавно дала свој суд о неправном карактеру тих поступака и таквих режима. Србија је и у овој ствари остала последња и, на нашу срамоту, данас потпуно усамљена!

А овако су говорили главни актери режима терора у Србији: "Србија нема чему да се нада. За њу неће бити милости" (Брозов говор новембра 1944. на Бањици); "Ми

се у Србији морамо понашати као у земљи коју смо окупирали” (бележи Брозов биограф Душан Биланџић његову изјаву на седници Политбироа КП, 30. октобра 1944. у Београду); Броз се тако и понашао: чим се докопао Београда и обишао дворски комплекс, од два, изабрао је већи – Бели двор (наредио је да се уреди и уселио се иако још није било решено питање облика државног уређења, а он је имао положај председника владе, а не шефа државе!; Милован Ђилас, потврђује речи свог вође по заузимању Београда: ”Србији није довољно пуштено крви”; Слободан Пенезић Крцун такође појашњава Брозове речи: ”Премного вас је остало у животу, али још имамо времена да ту грешку исправимо”; Јово Капичић: прогони четника били су ”окрутни јер смо чистили смеће”; Милан Трешњић, мајор ОЗНЕ, сведочио је да је у кварту где је он командовао убијено 800 цивила, а Београд је имао 16 квартава; према подацима америчког Министарства војске комунисти су, без суђења, стрељали само у Београду између 13.000 и 30.000 цивила.

Према званичним подацима Државне комисије за тајне гробнице Републике Србије после ”ослобођења”, не рачунајући дакле време рата!, само у тајним гробницама завршило је живот, без суђења, чак и фарсе од суђења, више од 50.000 Срба. Државна комисија, поред осталог, наводи да су на тај начин (и то само оно што је утврђено и потврђено) извршене ликвидације над: 8923 земљорадника-домаћина; 2892 жене-домаћице; 2567 занатлија; 857 трговаца и кафеџија; 416 ученика и студената; 345 учитеља, професора и инжењера; 118 адвоката и судија; 72 новинара; 77 глумаца и уметника! Судије, замислите само ту и такву атмосферу која је створена само у Србији и нигде више у Европи, где ”ослободиоци” убијају чак и домаћице, ђаке, студенте, музичаре, сликаре и глумце!

Највећи антички правник, уверен сам, данас би поново узвикнуо: *O tempora, o mores! ... ubinam gentium sumus?* А ја се, као и он пре више од 2000 година, сада питам: *in qua urbe vivimus? qam rem publicam habemus?* Немам шта ту да додам осим једног питања: да ли је могуће да је и данас Брозов срамни и убилачки *ultimum decretum* и даље на снази? Одговор је сасвим јасан. Да, тај срамни декрет и даље важи! Он, судије, од 1946. до данашњег дана производи правно дејство! Из неправда, из антиправа настаде правно дејство које траје седамдесет, судије, седамдесет година! Немојте сметнути са ума да је Русија рехабилитовала Романове, а цара Николаја II уврстила у ред својих светаца! Судије, не може бити случајна формулација изречена, пре три дана 9. маја, на паради у Москви поводом 70 година од сламања наци-фашизма, којом је председник Путин одао признање Србима, истичем – од свих народа Југославије издвојио је само СРБЕ, у доприносу у тој историјској победи.

Велики народи, мислим на духовну величину, могу да начине грешку, али и да је признају и исправе. Управо зато је право на рехабилитацију у нашој земљи гарантовано, не само законским прописима, већ и највишим правнополитичким актом – Уставом Републике Србије (чл. 35).

Једна од највећих неистина коју је дубоко усадио у свест послератних генерација Брозов режим била је и та да је ђенерал Михаиловић био великосрпски шовиниста и аутократа. Истина је потпуно супротна. Ђенерал Михаиловић је био убеђени југословен и велики демократа. У његовим јединицама било је 10.000 Хрвата, 8000 муслимана, 6000 Словенаца, а о његовом демократском опредељењу, хуманизму и југословенству нека сведочи он лично. Наиме, 25-28. јануара 1944. г. одржан под планином Суворобором, у селу Ба, велики Народни конгрес, на коме је учествовало 274 делегата из свих крајева Југославије, с тим што се делегати из северне Далмације нису могли да пробију због великих снегова у Херцеговини. Конгрес је назван "Светосавским", према дану свечане седнице.

Том приликом ђенерал Михаиловић обратио се Конгресу следећим речима:

"Захваљујући вам на позиву, драга браћо, сматрам за дужност и као човек и као одговорни руководилац данашњом борбом за право на живот нашег троименог народа, да се поклоним палим борцима и невиним жртвама у овој борби.

Мислим да ћу бити тумач и ваших жеља ако са овог историског скупа будем изјавио, да ће породице палих жртава вазда бити предмет нашег старања и залагања за њихову будућност. У име Краљевске владе и Југословенске војске поздрављам вас као представнике организација демократског народа Југославије и желим вам срећан рад на овом великом народном државном послу. Наш по броју мали али духовно велики народ, који је кроз целу своју историју увек био и данас је предмет дивљења целог света у борби за свој опстанак, натерао је жилавом борбом и своје непријатеље да га поштују.

Прелазећи преко историјата и узрока привременог губитка државе, и у прошлом и у овом наметнутом му рату, опомињем цео свет на чињеницу, да је наш народ излазио из сваке оружане борбе као победилац, јер је живео и умирао за слободу.

У овом рату противници и нападачи измислили су и ново оруђе. Они живе у заблуди да ће моћи клеветатама против водећих људи таког народа и обманама неупућеног света постићи оно што бруталном силом оружја не могу.

Као војник, који по рођењу и особинама припада оваквом слободарском и јуначком народу, нисам могао нити сам хтео да напустим свога Краља и своју Отаџбину.

Ја сам се заклео да ћу за Краља и Отаџбину живот дати.

Ја сам своју заклетву испунио.

И био сам сигуран да ни народ, коме припадам, неће се никад помирити са ропским животом.

Југословенска војска под мојим вођством и ја лично, били смо и доживотно остајемо верни и одани врховном командату Њ.В. Краљу Петру другом.

Ми, војска и ја лично, верни смо сада и бићемо верни и у будуће уставном и законитом поретку Југославије, као што смо били и бићемо доживотни браниоци њене територијалне неприкосновености.

Ми, војска и ја лично, сматрамо да је искључиво право слободног и на демократским начелима изабраног Народног Претставништва да уставним путем изврши организацију државе.

Најенергичније са гнушањем одбијам тенденциозне гласове, ма са које стране долазили, да војска и ја лично имамо ма какве диктаторске тежње и намере.

Најенергичније са гнушањем одбијам и злонамерне гласове о колективној одмазди ма према коме.

Питање поступка са ратним злочинцима решено је на међусавезничким конференцијама, чије одлуке обавезују и нас. А наши закони довољна су гаранција за све и свакога да ће правда бити задовољена. Према томе, невини не могу страдати, јер ће уживати заштиту како моју лично тако и наше војске. Никакве произвољне поступке, приликом преласка у редовно стање, војска и ја нећемо толерирати.

Надам се да сам на овај начин одговорио жељама и расположењу нашег народа, кога ви данас на овом великом и народном конгресу у импозантном броју претстављате.

Живео Југословенски демократски народ!

Живела Краљевина Југославија!"

Упоредимо, судије, на тренутак, шта је радио Броз у то време. О мартовским преговорима са Хитлеровим представницима у главном граду НДХ, о заједничком нападу на савезнике у случају искрцавања на јадранској обали, нећу да говорим, јер би то одузело исувише времена, а опште су познате чињенице и документа, која ћу предати суду у посебном поднеску. Али, ово што следи, ипак се мора и овом приликом истаћи.

Брозова директива бр. 785, од 23. јуна 1943. г., говори сама за себе: ...”четнички покрет није ослабио... Показала се неопходна потреба да своје проређене редове попунимо људима, без обзира на њихов карактер и прошлост. За нашу револуцију потребне су нам масе, њих немамо, тако да смо осуђени на неизбежну пропаст... Треба широко отворити врата наших јединица усташама који би хтели да напусте Павелића. За наш покрет можемо их придобити ширењем страха од четника, због злочина које су починили над српским становништвом. Што брже се повежите с усташким агентом Брекалом, кога су с тим циљем послали из Загреба”!

Неупућенима може да изгледа чудан тако благонаклон однос Брозових комуниста према усташама. Међутим, контакти усташа и комуниста датирају из времена првих година по стварању Краљевине Југославије, када је политика Коминтерне налагала рушење Југославије, као ”тамнице народа”, као ”творевине империјалистичког рата”, као државе у којој ”доминира српска нација”, што се у потпуности поклапало са циљевима усташког покрета. Та сарадња комуниста и усташа била је крунисана 1935. године, потписивањем акта са следећим насловом:

СПОРАЗУМ О ЗАЈЕДНИЧКОМ РАДУ НА УНИШТАВАЊУ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ, СРПСТВА И ПРАВОСЛАВЉА.

У тач. 2 Споразума наведено је: ”Вођство Југословенске Комунистичке странке свесно своје улоге признаје, да комунизирање Балканског полуострва не може доћи док се не сломи продирање Османлија на запад и Аустрије на исток, споразумни су да уништавањем свега што је српско и православно утире се терен за комунизирање Југославије и Балканског полуострва”. У тач. 3 став 3 се каже: ”Вођство и једне и друге стране обавезује се да ће избегавати све свађе и зађевице једних и других; у написима, личном разговору и т.д... а у случајевима демонстрација, револуција и ратова, једне и друге без приговора потпомагати, нарочито уништавањем свега што је српско и православно, како је истакнуто у тачци 2 овог споразума”.

На крају Споразума је формулисан ЦИЉ:

”Југословенска комунистичка странка, којој је Законом о заштити државе од 1922 године онемогућена акција слободом кретања и рада, с једне, и вођство Хрватског ослободилачког усташког покрета с друге стране, примају на себе заједнички и споразумно дужност заједничке борбе и међусобно помагање у сваком случају потребе до постигнутог циља: РАСПАДАЊЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДРЖАВЕ И СВЕГА ШТО ЈЕ СРПСКО И ПРАВОСЛАВНО.

Сремска Митровица, јуни-липањ, 1935 г.

За Комунистичку странку

Мошо Пијаде, новинар

За Усташки ослободилачки покрет

Др. Миле Будак, адвокат“

Континуитет овакве политике засноване споразумом из 1935. г. потврђен је и само седам дана након формирања Независне Државе Хрватске, 17. априла 1941. године. Наиме, први споразум је био потписан док су обе партије биле илегалне, а сада је једна страна освојила власт, тако да потоњи споразум добија и државно-политички квалификатив. Потписници споразума из 1941. г. су, у име НДХ др Миле Будак (управо као доказ континуитета политике и верности првом споразуму) и Младен Лорковић, а у име Комунистичке партије Андрија Хебранг и Владимир Бакарић (тада блиски Брозови сарадници, а Бакарић ће заузимати највише партијске и државне функције за време Брозове владавине све до краја свог живота). У ствари, споразум из 1941. је анекс споразума из 1935. г., који у потпуности одговара одредбама и духу главног споразума, јер се у потоњем само прецизира да ће комунистичка партија ући у политички живот НДХ, с тим што неће предузимати никакве акције против новостворене наци-фашистичке државе.

Броз је све суштинске одредбе ових споразума савесно спроводио како пре, тако за време, као и после Другог светског рата. Уосталом, ко и данас најжешће напада Дразу Михаиловића и Југосовенску војску у отаџбини? То су управо стари савезници: усташке и неоусташке организације, балисти и комунисти.

О односу Брозових комунистичких власти према српском народу и Српској Православној Цркви после рата не могу овом приликом да шире говорим, јер би ово моје обраћање трајало још неколико сати. По истом правном основу, уговору из 1935. и анексом тог уговора из 1941. г., између усташа и комуниста, страдали су, поред монархиста, и припадници Српске Православне Цркве. Убијање, прогони, затварање свештенства Српске Православне Цркве трајало је, судије, од 1941. до 1985. г.! Дакле у континуитету 44 године! За време окупације четири, а за време од "ослобођења" до коначног престанка прогона – четрдесет година! Број страдалника који нису хтели да одбаце Крст Господњи је заиста импозантан. Српска Православна Црква поседује податке да је већи број њених свештеника убијен од комуниста него од НД Хрватске. После рата су, за разлику од католичких и муслиманских, убијани и прогањани православни свештеници, укључујући и највише архијереје! Митрополит црногорско-приморски Јоаникије Липовац, тешко болестан, ухапшен је од ОЗНЕ и убијен на Букуљи код Аранђеловца 1945. г., тако да му се ни гроб не зна. Викарни епископ хвостански Варнава Настић, коме је за време рата Анте Павелић понудио да буде епископ тзв. Хрватске православне

цркве, што је он одбио, осуђен је 1947. г. на десет година робије, јер је, како је наведено у пресуди, своју сестру научио енглески како би могла спремна да дочека англо-америчко искрцавање, као и зато што је у кућу примио возача УНРЕ, који је довезао хуманитарну помоћ у Сарајево, што је протумачено као акт шпијунаже. Епископ Варнава је мучен, пребијан и умро је у педесетој години живота. Др Василије Костић, епископ Жички и др Нектарије Круљ митрополит Дабро-босански су шутирани, каменовани, чупана им је брада, цепана мантија. Епископ бачки др Иринеј Ћирић је 1946. г. био каменован од стране Брозових омладинаца испред цркве у Оџацима, којом приликом је задобио повреду кичмене мождине, па је све до смрти 1955. г., био у болесничкој постељи. Митрополит Арсеније Брэдваревић је као администратор Загребачке митрополије изјавио да је католичка црква за време рата учинила велика зла православном живљу. Девет година касније (1954. г.) митрополит Арсеније је са још седморицом свештеника Црногорско-приморске митрополије осуђен на једанаест година и шест месеци робије, зато "што је нанео увреду католичкој цркви у Југославији". Робијао је у централном затвору у Котору 1954-1958 где је доживео ужасна понижења и малтретирања. Професор Правног факултета у Београду, научник светског гласа, др Тома Живановић, академик САНУ, сачинио је правно мишљење да у радњама митрополита Арсенија Брэдваревића нема обележја кривичних дела која му се стављају на терет. Правно мишљење академика Живановића није уважено!

Митрополит скопски Јосиф Цвијовић је у патријаршијској цркви 1946. г. одржао беседу и између осталог рекао: "Овакву срамоту и покор српски народ није доживео ни од Турака. Нека знају сви, да су многи поломили зубе кад су насрнули на Цркву, па ће и комунистичка неман поломити. Трпи Србине и не бој се!".

Професор Богословског факултета др Радослав Грујић, академик, човек који је пронашао мошти цара Душана у рушевинама манастира Светих архангела у Призрену 1927., спасао мошти Светог кнеза Лазара, цара Уроша и Стефана Штиљановића после усташког дивљања у фрушкогорским манастирима 1942. г. Проф. Грујић је многе артефакте нађене у Призрену преместио у музеј Јужне Србије у Скопљу, који су Брозове комунистичке власти укинуле непосредно по завршетку Другог светског рата. Проф. Грујић је за време окупације предложио Недићевој влади да Организује одбор за регистровање и опис уништених и отетих српских црквених драгоцености, због чега је био 1945. г. проглашен ратним злочинацем, лишен српске националне части (*sic!*) и удаљен са Београдског универзитета. На основу његовог залагања пописано је четрдесет вагона црквеног блага Српске Православне Цркве које је било отето и однето од стране НД Хрватске у Загреб. Комунистички Комитет за културу ФНРЈ одлучио да се у Србију врати само део отетог блага. Академик Грујић рехабилитован је тек недавно.

Међу последњим осуђеним, осамдесетих година XX века, увек за тзв. "вербалне деликте", за цитирање или похвалу светог владике Николаја, за певање српских традиционалних песама, нпр. "Ој Србине, ти се не бој виле, јер је вила Србина родила" или "На Ловћену Његош спава, најмудрија српска глава", били су и свештеници Саво Јовић, Петар Лукић, сада старешина Саборне цркве, и Вајко Спасојевић, чији су очеви после "ослобођења" из истих разлога робијали у истом тузланском затвору, затим Цвико Мојић, Раденко Глигић, Слободан Радојчић и последњи осуђени 1985. г. био је свештеник Милорад Петровић из Козлука, Епархија зворничко-тузланска.

Допустите ми да ту злокобну атмосферу докажем кроз следећи пример, а тај пример не може никога, дословно никога оставити равнодушним. Војводу Петра Бојовића, јунака балканских ратова, који је својом коњичким дивизијом растурио непријатеља у Кумановској и Брегалничкој бици и зато добио чин генерала, у Великом рату пробио Солунски фронт и као ослободилац на челу Дунавске дивизије први ушао у Београд и произведен у чин војводе. У другом светском рату, који је дочекао као старац од 83 године, није изашао из своје куће (био у пензији од 1922. године), али му је ОЗНА упала у дом изгазила карађорђеву звезду, Орден југословенске круне првог реда, француску легију части, поломили му сабљу, у затвору понижавали и мучили док није умро 20. јануара 1945. г., а онда забранили, под претњом репресалија, да било ко дође на његов последњи испраћај. А све то није било случајно. Сва ова страхота, ужасна неправда и безмерни грех, према овом великану, али и према његовој породици, нашој историји и отуда и свима нама, само због писма подршке које је, у време рата, упутио ђенералу Михаиловићу. Војвода Петар Бојовић је, наиме, написао следеће:

"У својој дубокој старости преживљујем часове минулих борби нашег народа и његово право на живот и не нађох данашњег примера од Косовске битке до Карађорђа и Милоша, и од великих синова нашег народа до данас. Познато је да велики догађаји стварају велике људе, а велики људи стварају велика дела. Веровао сам да је српски народ надахнућем Божјим способан да даје велике људе и да ће их у овим тешким судбоносним часовима дати. Сазнање да сте Ви, драги Србине и ђенерале, развили ослободилачку заставу са оног места одакле је мој ратни друг Живојин Мишић започео пре двадесет осам година и протерао непријатеља из наше Отаџбине, изазвало је у мени велику радост и до максимума појачало жељу за личним учешћем у данашњој борби. У одсуству физичке снаге да узмем непосредног учешћа у остварењу овог великог дела нације, ја сам Вам, драги и велики сине српског народа, ставио на расположење моје име и моју децу, уз очински поздрав и војничку заповест: Напред у победу за Краља и Отаџбину!

Војвода Петар Бојовић"

Судије, људи, Немци-окупатори нису ни пипнули свог великог ратног непријатеља, начелника штаба Врховне команде, који их је поразио у Великом рату. Војводу Бојовића у дубокој старости, ослободиоца престонице, зверски су убили "нови ослободиоци", Брозови ликвидатори ОЗНЕ, јер је током Другог светског рата подржао ђенерала Михаиловића! Па шта је, онда, судије остало за Дражу Михаиловића: поштено суђење, правда? Не господо већ, без икакве сумње – линч, онај исти линч који су претрпели и војвода Бојовић и многи други родољуби – војници, официри, политичари, интелектуалци, службеници, чак и писци, сликари, глумци..., само линч који је у случају ђенерала Михаиловића био прикривен тогом испод које је стењало и умирало право, а церила се сатанска неправда.

Судије, ваше Веће добило је историјску привилегију да процес и на њему засновану одлуку која је овде *sedes materiae*, правно квалификујете, јер суштина овог поступка јесте правно питање. Предлагач само указује суду на правне недостатке поступка који је имао такве мањкавости, погрешну примену материјалног и битне повреде процесног права (а довољно је и ово последње) да је њихова последица рехабилитација осуђеног или тачније – жртве таквог поступка. У суштини, овде чињенице, како је већ истакнуто, нису ни примарне, нити одлучујуће. Оне су само у функцији илустрације која појашњава и појачава недостатке целокупног поступка. До одуговлачења овог поступка и повреде когентног правила на право на суђење у разумном року, чак гарантованог чл. 32 Устава Србије, дошло је и због апсолуно непотребног истицања масе чињеница, фактографије које су правно ирелевантне за овај поступак рехабилитације! Суд самостално цени наводе предлагача, друга страна је апсолутно непотребна због древног правила које и данас важи: *iura novit curia!* Суд зна право! А овај поступак је, судије, суочавање са правом, правдом и нашом правом прошлошћу, али и са самом вечношћу.

Са етичке тачке, не могу а да не кажем и то, ђенерал Драгољуб Дража Михаиловић добиће покој своје племените душе, а југословенска и српска историја – истину, тек после ваше законите и праведне одлуке! Пантеон правде, као највише етичке врлине, у коме се већ налазе часни адвокати Драгић Јоксимовић и Никола Ђонових, али и многи други који се нису ни у најтежим условима одрекли права и правде, вере, нације и отаџбине, нестрпљиво чека на вас, јер ово је тачка у којој се прелама разлика између неправда и права, између греха, злочина, издаје, зломисла, мржње и бласфемije, с једне, и морала, части, верности, храбрости, разборитости, племенитости, захвалности, честитости, добронамерности, љубави и вере, речју – свих врлина које у свом јединству граде највишу, стожерну врлину – праведност, с друге стране. Праведност, као амбасадор саме правде у конкретном случају, је од настанка цивилизације до данас крајњи, врхунски циљ сваког права. А земаљско и божанско право, позитивни прописи, али и вечни

етички поредак ствари једнако вас, часне судије, позивају да извршите своју дужност, ништа више и ништа мање, како би поремећена хармонија права и правде, путем корективне, одн. комутативне правде била поново успостављена. Потпуно сам спокојан у погледу стране коју ће суд, у том циљу, кориговати. Немојте заборавити, судије, да је велики број Срба, али и других народа који су се часно борили на страни легалних снага тј. Југословенске војске у отаџбини, као и њихових бројних потомака управо због незакоња и неправде, остао у иностранству и никада се није вратио у своју земљу. Сви они чекају правду, јер тек кроз њу препознају слободу. Недавно је у Канади умро унук Николе Пашића, који се из истих разлога није вратио у своју отаџбину, која ће бити вечити дужник његовом деди. Србија, судије, вапи за правдом, прво корективном, а затим и дистрибутивном.

На самом крају треба рећи да су ђенерала под притиском политике и терором силе, издали сви, тако да је први герилац против наци-фашизма у Европи ликвидан као сарадник оних против којих се борио и који су два пута расписали потерницу тражећи његову главу. И по томе је јединствен у историји – и ђенерал и ми. Управо зато не могу а да се не поклоним сенима ђенерала Драгољуба Драже Михаиловића и онима који су му до краја остали верни, онима који су поштовали своју заклетву, своју и народну традицију, част и слободу, онима који су као и њихов вођа ставили врлину изнад свега, чак изнад својих живота. Ђенерал Михаиловић је изграђивао свој карактер на српским народним јуначким песмама, гуслама, читао је и најчувенији комад француске књижевности – Сид, Пјера Корнеја, а све те песме и комади имају исту фабулу: родољубље је узвишеније и од саме љубави! Они који су се нападали са таквих извора једноставно не могу бити издајници, јер родољубље искључује издајништво. Ђенарал је прошао као и многи други прави хероји овог народа, који нису хтели да се приклоне и поклоне лажним идолима. Надам се да је дошло време да се тој и таквој пракси, тој политици зла најзад оконча владавина, и то владавина *мртве руке*.

У овом поступку, судије, цитирао сам законске прописе, правну суштину поступка, при чему је правно питање одлучујуће, али сам, имајући у виду и народну мудрост "да од вишка глава не боли", навео и чињенице које се савршено уклапају у правни аспект, затим карактер личности ђенерала Михаиловића, тотални недостатак мотива за дела која су му се стављала на терет, његово упорно и непрекидно истицање своје невиности, те негирање кривице која му је импутирана, апсолутно одсуство узрочне везе између његовог чињења или нечињења са почињеним злочинима који су у поступку против њега представљени пред горе описаним судским већем, уз све преварне радње и психофизичку тортуру којом је окривљени Михаиловић био изложен, као и идеолошко-политичке услове који су наметнути "огњем и мачем", не само на оспореном суђењу, већ и на

свим просторима на којима су живели Срби, а нарочито у Србији и у Београду. На основу наведеног, евидентно је да се поступак против ђенерала Михаиловића, најкраће речено, може правно квалификовати само као једна целовита апсолутно битна повреда процедуре, од почетка па до трагичног краја, трагичног како са субјективног, тако и са објективног становишта.

Не могу, такође, а да не истакнем да је у време срамних Београдских процеса, у тим најтежим условима када су се начела бранила сопственом слободом, чак и сопственим животом, само српска адвокатура била на висини задатка заштите права и правде. Адвокати су 1946. г., у најтежим условима, смогли снагу и храброст да кажу НЕ, да учине оно што је Маркузе назвао "Великим одбијањем", првим и неопозивим кораком критике власти.

Надам се да смо, после готово 70 година, и сви ми, као појединци и друштво, најзад спремни да учинимо тај неопходни корак раскида са наметнутим *духом самопорицања*, тај коначни отклон према највећој неправди у новијој историји нашег правосуђа и права уопште. Ђенерал Михаиловић нам је учинио част да будемо прва од окупираних европских држава у којој је отпочео организовани војно-герилски рат против наци-фашзима и то већ 17. априла 1941. г., а не сме се заборавити, истог датума, свега недељу дана по формирању НД Хрватске, је сачињен анекс споразума између комуниста и усташа који је закључен још 1935. г., којим је уговорена њихова сарадња у циљу сламања југословенске државе, српства и православља!

Наука од угледа, домаћа и инострана, се о овој ствари изјаснила, као уосталом и уметност и књижевност.

Извршна власт је то учинила кроз законодавну процедуру када је утврдила законски предлог којим се изједначавају права оба антифашистичка покрета.

Законодавна власт је то доказала 2004. г. и то у форми закона, када је изгласала Измене закона о правима бораца, војних инвалида и чланова њихових породица. Остаје још да своју коначну реч каже *судска власт*, а предлагачи у овом поступку рехабилитације пружили су јој, одн. пружили су вам ту историјску привилегију. Почујмо на самом крају шта је, између осталог, рекао владика Николај Велимировић, а Светац је беседио:

"Покојни Дража Михаиловић показао је највећу љубав доступну синовима човечијим, тиме што је положио живот свој за народ свој. Љубав која премеша и ту љубав, није за човека, него за Бога"... "Покошен је косом неправде у борби за правду свога, српског народа, или речено видовданским језиком: 'за крст часни и слободу златну'. Увек и заувек два узвишена и непроменљива начела у свим великим српским борбама од Светог Саве до наших дана. У борби коју је Усуд

досудио њему и његовој генерацији, он није могао дати ништа веће него што је дао, тј. живот свој. Зато ће правична историја ставити њега на равно са косовским витезовима, како њега, тако и сву његову изгинулу војску, све његове храбре војводе, барјактаре, капетане и ратнике. Јер, сви они, са својим вођом, створише ону љубав коју Христос назива највећом, положивши живот за народ свој, исто као и велики кнез на Косову са својом крстоносном војском и Карађорђе са својим устаницима. Увек и заувек иста војска, исти народ, иста начела.”

Ђенерал Михајловић и његови борци, као и сви часни борци против окупатора, су наши повериоци, а сви ми смо њихови дужници. Они су наши узори пред чијом жртвом морамо да се поклонимо, јер њима припада, као су учили Свети оци, место светло, место цветно, место одмора, одакле одбеже бол, туга и уздисање, место покоја вечног и покоја блаженог, место које одавно заслужују. Ђенерал је то знао и када је војнички све било изгубљено, тада је рекао:

"Наша борба и наше патње су пут Господа Исуса Христа на коме је он страдао, али и васкрсао. Ми можемо у тој борби изгинути, али је наша победа сигурна."

Отуда се, у име истине, части и правде, право и у овом конкретном случају, мора уподобити факту. Обавите, судије, људску, а тиме и судску, дужност најсветију! Нека овај случај буде крунисан привођењем к' познанију права и то, не верујем да може бити случајно, на дан великог празника – Светог Василија Острошког, свеца и чудотворца!

Нека правда буде задовољена!

Отуда предлажем да Суд донесе следеће решење:

УСВАЈА СЕ захтев за рехабилитацију ђенерала Драгуљуба Драже Михаиловића и ПОНИШТАВА СЕ пресуда Војног већа Врховног суда ФНРЈ од 15. јула 1946. г., у делу који се односи на Михаиловића Драгољуба – Дражу, рођеног 27. априла 1893. г. у Ивањици од оца Михаила и мајке Смиљане рођ. Петровић, од дана њеног доношења, као и СВЕ ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ наведене одлуке, а рехабилитовано лице ђенерал Драгуљуб Дража Михаиловић сматра се НЕОСУЂИВАНИМ. Захваљујем се на вашој пажњи. [Проф. др Оливер Антић

12. Мај 2015.]

Posted by John Bosnitch, in Belgrade, Serbia, on May 12, 2015. in the respectful memory of my late father, decorated Officer (Captain) Cadet in the Royal Yugoslav Army in the Fatherland, Prof. Dr. Sava Bosnitch (Сава Боснић), who would have given anything to have lived long enough to see this day!

[Vosnitch-Боснић Влог](#), 12.05.2015.